

НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Розглядається вплив етнічних, історичних, цивілізаційних і соціокультурних чинників на процес формування регіональної моделі пам'яті, характеризуються особливості регіональної політики пам'яті.

Ключові слова: національна пам'ять, регіональна пам'ять, регіональна політика пам'яті.

На сучасному етапі розвитку України одним із визначальних чинників, що суттєво впливає на процеси державотворення та формування модерної політичної української нації, є національна пам'ять, яка виступає важливою складовою самоідентифікації населення країни. Під «національною пам'яттю» розуміється своєрідний феномен суспільної свідомості, селективно збережена нацією сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на її становлення, самоідентифікацію, державотворчі та цивілізаційні досягнення, та консенсусно сприймаються у суспільстві як найбільш значущі для його самозбереження, консолідованого існування та конструктивного розвитку у майбутньому [1, с. 15–16].

На формування загальноукраїнської моделі пам'яті значний вплив мають регіональні особливості. Сучасна Українська держава територіально складається з регіонів, які мали відмінну попередню історію, що заклало підвалини щодо існування певних відмінностей на регіональному рівні. Ці відмінності виникли як наслідок перебування в складі різних держав, а також різниці у часі територіального формування того чи іншого регіону. Не останню роль відіграє й та обставина, що у процесі засвоєння певної території крім українців брали участь й інші етноси, що зумовило особливості етнічної карти регіонів (наявність місць компактного проживання представників певного етносу), особливості регіональних культурних зв'язків і мовної ситуації, ментальності, політичної та правової культури населення, а також дещо відмінну колективну історичну пам'ять. Тому особливістю України є те, що поряд із загальноукраїнською існують й регіональні моделі пам'яті.

Метою статті є аналіз особливостей регіональних моделей пам'яті в Україні та основних чинників, які впливають на їхнє формування.

Регіональні моделі пам'яті пов'язані з самоідентифікацією населення як частки певної території, регіону. На їхнє формування впливає низка чинників, серед яких варто виділити наступні: історичний, етнічний, етнографічний, геополітичний, соціокультурний, культурно-освітній.

Одним із вирішальних у процесі формування національної пам'яті є історичний чинник, тобто розвиток регіону в історичній ретроспективі. Протягом свого історичного розвитку територія кожного регіону ставала осередком певних подій, що зумовлювали особливості його цивілізаційного поступу або мали вплив на загальнодержавні чи світові процеси. Ці події носили як героїчний, так і трагічний характер, стаючи джерелом або гордості, або болю. Вони відкладалися, закарбовувалися у пам'яті населення й передавалися від покоління до покоління, відбивалися у місцевих літописах і хроніках, оспівувалися в усній народній творчості, обростаючи з плином часу

міфами й легендами. Згодом, на основі цього створювалися нариси історії регіону, а найбільш значущі історичні події регіонального рівня потрапляли до підручників і вмонтовувалися у загальнонаціональну модель пам'яті. Водночас, уродженці чи вихідці з регіону, які зробили суттєвий внесок у державотворчі процеси чи досягнення науки та економіки, ставали національними героями на регіональному та державному або, навіть, світовому рівні.

Таким чином, у межах кожного регіону формувалася власна модель пам'яті, яка включала, насамперед, уявлення населення про минуле свого краю, створення пантеону героїв і подій регіонального рівня, які справили вирішальний вплив на розвиток його території й країни загалом, а також усвідомлення (або неусвідомлення) себе часткою загальнонаціональних процесів.

Окрема регіональна модель пам'яті може співпадати з загальнодержавними пріоритетами офіційної політики пам'яті, а може всупереч державним настановам і трактуванням, спиратися й жититися народними спогадами й оцінками. Така ситуація була характерна для радянського періоду, коли існували чітко визначені на державному рівні концепції історичного розвитку та пантеон героїв країни, за межі яких неможливо було виходити. Однак, незважаючи на всі намагання, владі не вдалося прищепити колективній історичній пам'яті на регіональному рівні власні стереотипи. Так, у Західній Україні вояки УПА так і залишилися героями й борцями за незалежність України, а не «зрадниками» й «посібниками фашистів». А, наприклад, у Приазов'ї Нестор Махно сприймався значною частиною населення краю не як «бандит», а як борець за свободу й права селянства.

Водночас, регіональні моделі пам'яті можуть по-різному оцінювати окремі події або періоди історичного минулого, вступаючи у конфлікт не тільки з офіційним державним трактуванням, а й між собою й бути джерелом конфронтації у суспільстві. Ознакою сучасності стало те, що історія в Україні стала предметом багатьох політичних та ідеологічних маніпуляцій як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Незважаючи на більш ніж двадцятирічне існування незалежної України, поки що у більшості населення не сформувалося концептуально єдиного сприйняття попереднього історичного розвитку країни. На сьогодні чітко виокремилася коло історичних подій та постатей політичних і державних діячів, які оцінюються з різних ідеологічних позицій, а історична пам'ять навколо них перебуває у дуальному стані. До таких проблемних питань відносяться, насамперед, події ХХ ст. – революційна доба 1917–1920 рр., голодомори 1932–1933 рр. і 1946–1947 рр., Друга світова війна, діяльність ОУП і УПА, результати та наслідки перебування України в складі Радянського Союзу, розпад СРСР та ін. До найбільш дискусійних історичних постатей належать І. Мазепа, С. Петлюра, С. Бандера, В. Ленін, М. Горбачов та ін. Дискусії навколо цих проблем часто виходять далеко за межі суто науково-дослідного пошуку, стають предметом гострого політичного протистояння, що призводить до розколу суспільства, насамперед, на регіональному рівні: Схід–Захід, і стає перешкодою на шляху до створення консолідованої нації.

Значний вплив на формування регіональної пам'яті має етнічний склад населення регіону. Кожен регіон України має власну етнічну карту, що складалася внаслідок особливості засвоєння та колонізації краю, а також часу його перебування у складі тої чи іншої держави. Саме ці обставини зумовлюють етнічну історію регіону, складовими якої є представники різних народів, а також взаємостосунки між ними на різних етапах розвитку.

Особливістю України є те, що у процесі колонізації деяких регіонів (Приазов'я, Причорномор'я, Донбас, Крим) брали участь поряд із українцями представники інших етносів. Інші регіони – Західна Україна, Закарпаття, Буковина – тривалий час перебували у складі різних держав і були відірвані від основного масиву українських земель. Наслідком цього стало те, що практично до кінця Другої світової війни у цих регіонах зберігалася компактна проживання національних груп, що давало можливість їй сприяти збереженню їхніх мов, традицій, звичаїв, елементів власної культури. З іншого боку, присутність інонаціонального елементу, привносячи у регіональну ментальність психологічні риси тої чи іншої національності, впливала на соціокультурні процеси. Тому, й сьогодні, незважаючи на чисельну перевагу українців, на регіональному рівні серед представників інших національних груп (росіян, румун, болгар, греків, молдаван та ін.) часто спостерігається суттєвий вплив їхніх національних культур та самоідентифікації, наявність у колективній свідомості й пам'яті ототожнення себе в першу чергу не з Україною, а з своєю етнічною батьківщиною.

Будучи відірваними від своєї батьківщини представники різних етносів сприймали історію регіону через призму власних національних інтересів. Тому, невід'ємною частиною регіональної історії стала історія співжиття різних народів, коли оцінювалася поведінка представників інших національних груп у різних ситуаціях і цей досвід передавався від покоління до покоління. При цьому в пам'яті народів залишався як позитивний, так і негативний досвід – приклади взаємодопомоги, спільного протистояння ворогу, боротьба за свободу краю, спільна праця щодо його відбудови, а також ворожнеча і протистояння, переслідування культури та мови, економічні утиски тощо.

Наявність негативного історичного досвіду може спричинити появу етнічної травми як складової частки регіональної етнічної пам'яті певного народу. Сюди влітаються й елементи національно-визвольної боротьби одного народу проти іншого. Існування конфліктних ситуацій у попередньому історичному розвитку може жити причини міжетнічних конфліктів і заважати процесу налагодження толерантних стосунків на сучасному етапі. Тому, одним із головних завдань політики пам'яті є сприяння поширенню принципів примирення, подолання стереотипів і забобон щодо окремих народів. Це можна зробити, показавши безпосередній внесок кожного народу у розвиток певного регіону та держави загалом.

Вирішальне значення на формування регіональної етнічної пам'яті має сучасне чисельне співвідношення представників титульної нації й національних меншин. За умов суттєвої переваги представників титульної нації домінуючими елементами регіональної пам'яті стають події й особи, безпосередньо пов'язані з загальнонаціональними державними процесами. За умов значної частки представників національних меншин колективна пам'ять регіону може мати певні відмінності й вступати у конфлікт із офіційною загальнонаціональною пам'яттю, жити сепаратистські настрої (яскравим прикладом є Крим).

Так, національність може бути однією з причин відмінності у поглядах на певні історичні події та постаті. Це можна проілюструвати результатами соціологічного опитування, проведеного у квітні 2009 р. з приводу 300-ліття Полтавської битви. Воно показало суттєву відмінність в оцінках цієї події етнічних українців і росіян – громадян України. Зокрема, 63,5 % росіян визнали Полтавську битву перемогою, тоді як серед українців та-

ких було лише 39,6 %. На питання «На чиєму б боці Ви воювали, якби битва відбулася тепер?» відповіді розподілилися таким чином: 57,6 % росіян воювали б на стороні Петра I, серед українців таких було б 29,2 %, 22,3 % українців воювали б на боці І. Мазепи, і що цікаве – 18,3 % спостерігали б за битвою збоку. По-різному респонденти оцінили й постать І. Мазепи. Серед українців 34,2 % вважають його героєм, що борюся за незалежність України, 22,6 % – зрадником, 36,7 % не змогли відповісти на це питання. Серед росіян – 53,4 % проголосували як за зрадника, лише 10,1 % – як за героя, 33,2 % – не змогли визначитися [2].

У тісному зв'язку з етнічним чинником формування регіональної моделі пам'яті знаходиться етнографічний чинник, тобто наявність у деяких районах краю місцевої самоідентифікації, наприклад, у межах українського етносу на рівні субетносів – бойки, лемки, гуцули, русини та ін. Подібна самоідентифікація може слугувати основою певної відмінності у сприйнятті історії регіону та держави загалом через призму культури даного субетносу. Як приклад можна навести ситуацію з русинами Закарпаття.

Більшість сучасних вітчизняних дослідників визнає русинів краю субетнічною групою українського народу – такою як бойки, гуцули, лемки. Її поява пояснюється тим, що процес етнічного самоусвідомлення корінних мешканців регіону значно відставав від подібних процесів у Наддніпрянській Україні, Галичині та Буковині. Гальмування процесу етнічного самоусвідомлення українців Закарпаття спричинялося не в останню чергу політикою держав, до складу яких край входив у різні часи. Правлячі кола цих країн сприймали мешканців цього регіону рутенами, руснаками, русинами, але не українцями, і таке усвідомлення прагнули нав'язати й місцевому населенню [3, с. 475]. Сьогодні політизація питання культурного та політичного русинства має негативні наслідки. Заходи щодо його поширення вмонтовують у свідомість населення Закарпаття особливу схему історичного розвитку краю, окременість від українського народу, розриваючи таким чином спільну модель національної пам'яті.

Значний вплив на формування регіональної пам'яті має геополітичний чинник – географічне розташування краю. Вирішальне значення має територіальне положення регіону – центральне або прикордонне. У свідомості населення центральних регіонів домінує ідентифікація себе з територією, навколо якої проходили консолідаційні державотворчі процеси. В Україні це найбільш характерно для регіону Середнього Придніпров'я. Більша частина мешканців цього регіону сприймає його як цитадель формування української державності, починаючи з княжої доби з центром у Києві. В національній пам'яті Середнє Придніпров'я зафіксувалося як осередок формування козацтва, функціонування Козацько-Гетьманської Держави XVII–XVIII ст., центр українського національно-культурного відродження XIX ст. та державотворчих пошуків революційної доби 1917–1920 рр. З огляду на це, тут фактично не існує суперечностей й конфронтації між регіональною та загальнонаціональною моделями пам'яті. Для переважної більшості населення найбільш значущі події загальнонаціонального рівня одночасно є й вагомими подіями регіональної історії, а політичні діячі – вихідці з цього регіону – сприймаються як постаті загальнодержавного значення.

Певну відмінність мають регіони, що розташовані на прикордонних територіях і межують з іншими державами. Їхнє прикордонне положення об'єктивно посилює вплив сусідніх держав у соціокультурному відношенні. Територіальна близькість може створювати ситуацію складно-

го переплетіння територіальних інтересів обох народів, сприяти формуванню свідомості спільності долі й взаємопов'язаності історичного минулого. Населення прикордонних територій зазнає суттєвого інформаційного впливу з боку ЗМІ, наслідком чого може бути певна кореляція соціокультурних орієнтацій та регіональної моделі пам'яті у бік інонаціональних й інодержавних інтересів. Так, в Україні близькість до Європи чи Росії того чи іншого регіону впливає на ідентифікацію його населення у контексті європейської чи загальноросійської історії. Відповідно, у пам'яті фіксуються як визначальні ті події, які безпосередньо були пов'язані з політичними та культурними процесами або Європи, або Росії.

Загалом соціокультурний чинник відіграє значну роль у процесі формування регіональної моделі пам'яті. Він характеризує цивілізаційні, культурні орієнтації переважної більшості мешканців регіону та рівень їхньої національної свідомості. Зокрема, високий рівень національної самосвідомості населення Західної України та західноєвропейський вектор соціокультурної орієнтації зумовлює сприйняття ним історичних подій та державних постатей у контексті українського національного інтересу. Відповідно, їхня оцінка відбувається з позиції того, як ці події вплинули на боротьбу українського народу за свободу й незалежність і яку роль у цьому відіграли конкретні особи та діячі. Тому у пам'яті більшості мешканців регіону період радянської історії залишився як окупаційний період, коли знищувалися права та свободи українців, проводилися репресії та незаконні депортації населення, заборонялася діяльність політичних партій і громадських організацій, переслідувалася українська інтелігенція та греко-католицька церква, яка протягом останніх двісті років сприймалася як національна. Значна частина населення регіону не бачить нічого позитивного у радянському устрої, заперечуючи певні економічні та соціальні успіхи. Майбутнє України бачиться лише як складова частина Європейського Союзу.

Навпаки, населення Сходу та Півдня України відрізняється культурною біполярністю, східноєвропейською соціокультурною орієнтацією та прагненням тісних зв'язків із Росією, а не з Європою. У колективній пам'яті більшості мешканців історичне минуле і регіону, і країни загалом сприймається не як окремий повноцінний і самодостатній процес, а як невід'ємна частина загальноросійської та радянської історії.

Найбільшим соціокультурним різноманіттям відрізняється Крим, який є ареною зіткнення різних цивілізацій, культур, традицій – мусульманської, візантійської, іудейської, слов'янської та ін. Однак на сьогодні, з огляду на чисельну перевагу росіян, домінуючою культурою є російська. Так, за даними соціологічного опитування Центру Разумкова, проведеного у жовтні-листопаді 2008 р. у АР Крим і Севастополі, на питання «До якої культурної традиції Ви себе, насамперед, відносите?» відповіді поділилися таким чином: російська – 55,5 %, радянська – 14,6 %, українська – 8,6 %, кримсько-татарська – 8,3 %, загальноєвропейська – 7,4 %, інша – 1 %, важко відповісти – 4,6 % [4].

Відмінне сприйняття історичного минулого в різних регіонах зумовлює й наявність відмінних регіональних пантеонів героїв. Для Заходу – це, насамперед, герої національно-визвольної боротьби українського народу, в тому числі й борці проти радянського режиму. Для Сходу – герої встановлення радянської влади та радянського державного та економічного будівництва, військові та партизанські діячі періоду Великої вітчизняної війни.

Відмінність сприйняття історичних постатей на регіональному рівні ілюструють наступні результати соціологічного дослідження, представлені

у таблиці за матеріалами дослідження «Львів-Донецьк: соціологічний аналіз групових ідентичностей та ієрархій соціальних лояльностей (1994, 1999, 2004)» [5, с. 185–189].

Діячі, які відіграли найбільш позитивну та найбільш негативну роль в історії України (в оцінці мешканців Львова і Донецька)

Історичний герой			Історичний антигерой	
№	Львів	Донецьк	Львів	Донецьк
1.	Ющенко	Хмельницький	Кучма	Ющенко
2.	Хмельницький	Янукович	Сталін	Тимошенко
3.	Грушевський	Шевченко	Янукович	Кучма
4.	Чорновіл	Кравчук	Ленін	Мазепа
5.	Мазепа	Грушевський	Медведчук	Бандера
6.	Тимошенко	Сталін	Кравчук	Кравчук
7.	Шевченко	Кучма	Катерина II	Сталін
8.	Володимир Великий	Ленін	Гітлер	Гітлер
9.	Бандера	Хрущов	Петро I	Горбачов
10	Кравчук	Леся Українка	Хрущов	Лазаренко

Оцінка одних постатей водночас і як героїв, і як антигероїв у різних регіонах, безумовно, є свідомством розколотості історичної свідомості та національної пам'яті за регіональною ознакою.

Суттєвий вплив на формування регіональної моделі пам'яті має культурно-освітній чинник, який визначається культурним, освітнім та науковим потенціалом краю, накопиченим протягом всього попереднього історичного розвитку. Від рівня розвитку традиційної народної культури, освіти, науки регіону, особистого внеску в їхній розвиток представників краю залежить і стан колективної пам'яті. Відповідальну роль у цьому відіграє місцева культурна, освітня та наукова еліта. Наявність сильної історичної школи із сталими традиціями вивчення місцевої історії, популяризація результатів науково-пошукової діяльності, донесення до широкого загалу населення краю цих надбань сприяє накопиченню знань та уявлень про історичні події й особи, їхньої фіксації у свідомості та пам'яті населення регіону.

Основними агентами, які впливають на формування загальнонаціональної та регіональних моделей пам'яті виступають наступні:

- родина, так звана «жива» пам'ять батьків;
- найближче оточення, друзі, однолітки;
- шкільна освіта, вчителі;
- особисті контакти між представниками різних регіонів;
- засоби масової інформації;
- література, кінематограф;
- державна політика пам'яті;
- регіональна політика пам'яті;
- політичні партії, громадські рухи й організації.

Безумовно, формування історичної пам'яті починається з родини. Представники старшого покоління, які були свідками певних історичних подій, мають власну пам'ять і власну оцінку, що стає предметом обговорення у родинному колі. Саме розповіді дідусів і бабусь, батьків ста-

ють першоосновою для подальшого накопичення інформації про історію свого народу, регіону, країни загалом. Особливе місце родинна «жива» пам'ять займає у процесі формування сприйняття найбільш проблемних, дискусійних питань минулого, зокрема, голодоморів 1932–1933 рр. і 1946–1947 рр., подій Великої вітчизняної війни, післявоєнних репресій тощо. Сформовані у дитинстві уявлення про минулі історичні події можуть не співпадати із офіційними трактуваннями.

Проте не лише родинна пам'ять впливає на формування історичної та національної пам'яті. Певну роль відіграє оточення друзів та однолітків. У процесі спілкування з ними може відбуватися часткова або навіть й повна кореляція оцінок і поглядів у разі наявності відмінностей родинних спогадів.

Значний вплив на формування історичної свідомості мають початкова освіта, школа, шкільні програми курсу історії. Треба зазначити, що за період існування незалежної України з підручників було вилучено відкрито антиукраїнські оцінки діяльності ряду державних і політичних діячів, зокрема, І. Мазепи, М. Грушевського, С. Петлюри, В. Винниченка, С. Бандери та ін., знято з них звинувачення у часткова або навіть й повна кореляція оцінок і поглядів у разі наявності відмінностей родинних спогадів.

Водночас, практика показує, що не існує однастайності у шкільному виховному процесі на регіональному рівні. Наприклад, спостерігається відмінність у підходах вибору героїв доби Другої світової війни для виховання патріотизму у підростаючого покоління.

У Західних областях виховання національносвідомих громадян вибудовується на прикладі вояків УПА. Так, у 2012 р. перший урок у школах регіону пройшов на тему 70-річчя УПА. Спеціально, з метою методичної допомоги вчителям видаються розробки зразків проведення подібних уроків, де акцентується на героїзації руху ОУН і УПА. Наприклад, «Сценарій Першого уроку «Українська Повстанська Армія у вирі боротьби (До 70-річчя УПА)» [6]. Ключовим завданням таких уроків є формування в учнів національної історичної пам'яті та поглиблення розуміння понять, пов'язаних із українським визвольним рухом.

По-іншому виглядає ситуація на Сході та Півдні України. Так, у Луганську перший урок був присвячений також вихованню патріотизму, однак за приклад було взято не УПА, а радянську підпільну молодіжну організацію «Молодо гвардію», 70-річчя створення якої також було у 2012 р. Луганський навчально-методичний центр спеціально видав для вчителів методичні рекомендації [7].

Вагому роль у формуванні національної пам'яті відіграють засоби масової інформації. Часто саме вони актуалізують ту чи іншу історичну проблему, доводячи рівень дискусії до граничного протистояння, що сприяє поширенню стереотипів і упереджених оцінок, заважає консолідації суспільства. Натомість, ЗМІ повинні намагатися не роздмухувати конфліктні моменти історії, а навпаки сприяти порозумінню й згоди.

Поряд із ЗМІ у поширенні історичних знань суттєве місце займає кінематограф і телебачення. Завдяки своїй масовості вони одночасно охоплюють значну аудиторію. За останні роки було створено низку художніх і документальних фільмів на історичну тематику як регіонального, так і загальнонаціонального рівня. Однак, цього явно не достатньо, у цьому питанні вітчизняний кінематограф відстає від російського та польського,

які створюючи фільми, присвячені спільним моментам історії, не завжди об'єктивно висвітлюють роль у них українців. До того ж, навіть, створені фільми вкрай рідко транслюються в кінотеатрах і на телебаченні. Як наслідок, вітчизняний ефір заповнено російськими телесеріалами та документальними фільмами (в тому числі й історичної тематики). Таким чином, у свідомість громадян України активно просуваються ідеї «спільності історичної долі», «слов'янської єдності» і т.п.

Значним чинником політизації проблем історичної тематики виступають провідні політичні партії, які мають інколи діаметрально протилежні погляди щодо оцінки окремих подій минулого та ролі політичних і державних діячів. Найбільш загострено це спостерігається в період виборчих кампаній, коли деякі теми історичного минулого у певному трактуванні використовуються політичними партіями з метою впливу на конкретні групи виборців. У цьому контексті активно використовуються свята (наприклад, 9 Травня). Урочисті заходи, присвячені ним, часто-густо стають місцем саморекламування кандидатів у депутати та роздачі подарунків. На регіональному рівні поширеною також є практика апеляції до подій минулого з акцентом на регіональну ідентичність. Усі ці заходи об'єктивно працюють на розкол суспільства, бо розраховані на окремі соціальні групи, й не сприяють формуванню спільної моделі історичного минулого країни. Однак у реальності, подібні спроби політиків сприймаються доволі неоднозначно й не завжди приносять очікуваний ними результат.

Відсутність єдиної позиції серед політичного проводу країни призводить до того, що й досі на державному рівні відсутня скоординована концепція національної пам'яті. Кожна політична сила, прийшовши до влади, намагається реалізувати політику вшанування певних історичних подій та постатей відповідно власним партійним настановам. Такий різнобіг дезорієнтує суспільство, породжує апатію до власного історичного минулого.

Наслідком відсутності чіткої політики пам'яті на державному рівні стала активізація місцевих політичних еліт, які проводять власну політику пам'яті, в основі якої лежать регіональні моделі пам'яті. Це виявляється у створенні пам'ятників, перейменуванні вулиць і площ, обладнанні музеїв, проведенні різноманітних заходів і конференцій тощо. Ця регіональна політика відмінна на Сході і Заході України. Так, наприклад, у Луганську 8 травня 2010 р. було відкрито пам'ятник жертвам ОУН-УПА, а на терені Західної України протягом останніх років було збудовано 37 пам'ятників і погрудь С. Бандери.

Активізація регіональної політики пам'яті проходить під час ювілеїв та свят. Яскравим прикладом є святкування 70-річчя створення УПА у жовтні 2012 р., коли місцеві органи влади та самоврядування, за відсутності загальнодержавних урочистостей, брали на себе ініціативу щодо проведення певних заходів.

Безумовно, «самодіяльність» місцевої влади щодо проведення політики пам'яті не сприяє регіональній консолідації суспільства, поглиблює ментальний, соціокультурний розкол. Тому, провідна роль у проведенні політики пам'яті має належати державі, яка через продуману концепцію вшанування історичного минулого, повинна максимально знімати суперечності регіонального характеру. Досягти це можливо через висвітлення безпосереднього внеску кожного регіону у політичний, економічний, культурний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Солдатенко В. Ф. Проблеми політики національної пам'яті та завдання її наукового забезпечення / В. Ф. Солдатенко // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць. – Вип. 1. – К. : Стило, 2011. – С. 7–25.
2. Верстюк В. Гетьман Мазепа в історичній пам'яті України / Владислав Верстюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті: Архів, 2009 р.
3. Панчук М. І. До питання політичного русинства / М. І. Панчук // Історична і політична наука та суспільна парктика в Україні. – К. : Парламентське видавництво, 2009. – С. 475–487.
4. Соціологічне дослідження Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php/poll.php?poll_id=394
5. За матеріалами дослідження Львів–Донецьк: соціологічний аналіз групових ідентичностей та ієрархій соціальних лояльностей (1994, 1999, 2004). – Sereda V. Regional Historical Identities and Memory // Україна Модерна. Спец. випуск. – Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні. – 2007.
6. Сценарій Першого уроку «Українська Повстанська Армія у вирі боротьби» (До 70-річчя УПА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.exdat.com/docs/21/index-14432.html>
7. Молода гвардія: навчальний посібник / Укл. В. О. Тіханова. – Луганськ : НМЦ ПТО у Луганській обл., 2012. – 112 с.

Любовец Е. Н. Национальная память в Украине: региональный аспект

Рассматривается влияние исторических, цивилизационных и социокультурных факторов на процесс формирования региональной модели памяти, характеризуются особенности региональной политики памяти.

Ключевые слова: национальная память, региональная память, региональная политика памяти.

Liubovets O. National Memory in Ukraine: regional aspect

In the article was considered the influence of ethnic, historical, civilization-al, social and cultural factors on the development of regional memory model, characterized by features of the regional policy of memory.

Keywords: national memory, regional memory, regional policy of memory.